

La gramaticalització

Una conjunció, és a dir, un mot gramatical com *perquè*, es pot desgramaticalitzar i esdevenir un substantiu, o si es vol, dit d'una altra manera, ésser usat com a tal: *No m'ha sabut dir el perquè*. I és encara més usual i freqüent el cas invers: que amb certs substantius, com *causa*, *raó*, *propòsit*, *motiu*, *fi*, *conseqüència*, *condició*, etc., es formi un nombre indefinit de termes gramaticals, més exactament, de locucions prepositives i conjuntives, és a dir, de conjunts de mots que fan la mateixa funció que les preposicions i les conjuncions, respectivament. Així, amb el mateix sentit que *No va venir perquè plovia*, podem dir *No va venir a causa de la pluja*, talmunt com podem dir *No m'ha sabut dir el perquè* amb el mateix valor que *No m'ha sabut dir la causa*.

Però així com el mot *perquè*, en el moment en què és usat com un substantiu —cosa que indica clarament, per exemple, l'anteposició de l'article— perd la capacitat per a la introducció d'una oració subordinada, un mot com ara *causa*, que en principi no és sinó un substantiu, si ha d'usar-se com un terme amb una funció gramatical, no es pot fer sinó amb el reforç de les partícules preposicionals o conjuncionals que li donen la categoria de locució. I una observació semblant es pot formular de tots aquests substantius que, com *raó*, *conseqüència*, *fi*, *propòsit*, *cara*, etc., són susceptibles, amb els reforços adequats, d'esdevenir locucions prepositives o conjuntives. Llegim, efectivament, construccions com *Causa del que hem dit, el secretari va dimidir*, en què el mot *causa* és usat com un mot híbrid, o dit altrament, incompletament gramaticalitzat: caldria dir, *A causa del que hem dit el secretari va dimidir*, en què trobem la locució prepositiva *a causa de*, o bé *El que hem dit fou la causa de la dimissió del secretari*; en què el mot *causa* continua essent plenament un substantiu. Anàlogament, el mot *conseqüència* és també usat per molts amb aquest valor fluctuant, exercint la funció d'una locució però sense els reforços imprescindibles que li conferixen aquesta categoria: *Conseqüència d'això, no es va pagar la factura*. Caldria dir, és clar, *Com a conseqüència d'això no es va pagar la factura*, en què podem considerar que el conjunt de mots com *a conseqüència de* és una locució prepositiva, o bé *La conseqüència d'això és que no es va pagar la factura*, amb el mot *conseqüència* usat com un simple substantiu.